

Lecția 10.

ALEGERILE

PLANUL

- **Modurile de scrutin**
- **Sistemul electoral al Republicii Moldova**

DEFINIȚIA

- ***Modul de scrutin este modalitatea de transformare a voturilor în locuri sau modalitatea de a stabili rezultatele alegerilor.***
- Există trei tipuri de moduri de scrutin – scrutinul majoritar, scrutinul proporțional și scrutinul mixt.

- **Scrutinul majoritar** este cel mai vechi mod de scrutin. El poate utiliza cele 3 tipuri de majorități:
- **majoritatea simplă** – mai mult ca ceilalți; majoritatea absolută – 50%+1 vot
- **majoritatea calificativă** – un anumit număr de voturi stabilit, de regulă, mai mare ca majoritatea absolută, dar uneori poate fi și mai mic.
- **majoritatea absolută.**

- Scrutinul majoritar se poate utiliza în **circumscripții uninominale** și în cele **plurinominale**.
- Existând o diversitate mare de scrutine majoritare, clasice și cele mai utilizate sunt **scrutinele majoritare uninominale cu un tur și cu două tururi**. Primul tip este utilizat în statele anglo-saxone, cel de-al doilea – în Franța pentru alegerile parlamentare și în alegerile prezidențiale și locale într-un șir de alte state.

- În scrutinele **majoritare actorii principali sunt persoanele și nu partidele politice.** Printre **avantajele** acestor moduri de scrutin se numără faptul că ele **asigură o relație dintre alegători și reprezentanții aleși, condiționează formarea unei majorități parlamentare și existența unei stabilități guvernamentale, simplitatea.** **Dezavantajul** cel mai important este **nereprezentativitatea, partidele mici fiind subreprezentate sau deloc reprezentate.**

- Scrutinul majoritar uninominal cu un tur presupune existența unui număr de circumscripții electorale egal cu numărul reprezentanților necesar de ales. Deci, de la fiecare circumscripție se alege un singur reprezentant (deputat, primar etc.). Alegătorii votează pentru persoane. Aceasta nu semnifică că candidații sunt independenți, ei reprezintă formațiunile politice. Participarea candidaților în mod independent la alegeri nu este o practică răspândită.

SCRUTIN MAJORITAR UNINOMINAL

- Scrutinul majoritar uninominal cu un tur utilizează majoritatea simplă. Câștigă acel candidat care acumulează cele mai multe voturi. Voturile acordate celorlalți concurenți sunt pierdute și prin aceasta este un mod de scrutin dur.

- **Scrutinul majoritar uninominal cu două tururi** în ceea ce privește candidații și circumscripțiile este identic cu precedentul mod de scrutin, cu unele deosebiri.
- Acest mod de scrutin utilizează majoritatea absolută. Dacă în primul tur nimeni nu acumulează această majoritate, se organizează turul doi, la care participă primii doi candidați cu cele mai multe voturi acumulate în primul tur.

- Un alt mod de scrutin majoritar este **votul alternativ**. Acesta utilizează majoritatea absolută, un singur tur. Turul doi se evită prin faptul că alegătorii trebuie să claseze candidații în buletinele de vot în conformitate cu preferințele lor. Inițial, numărul de voturi se calculează după prima preferință; dacă nimeni nu a acumulat majoritatea absolută, candidatul cu cele mai puține voturi este exclus și voturile sale sunt transmise candidaților rămași conform preferinței următoare. La fine vor rămâne doi candidați, unul va acumula majoritatea absolută.

- **Scrutinele majoritare plurinomiale** sunt puțin utilizate (alegerile prezidențiale din SUA - scrutin majoritar plurinomial cu liste blocate). Președintele și vicepreședintele SUA fiind desemnat prin alegeri indirecte, scrutinul majoritar plurinomial este utilizat pentru alegerea electorilor. Statele reprezintă circumscripții electorale, numărul electorilor aleși de la fiecare stat diferă. Partidele, ai căror candidați participă la cursa electorală prezidențială, își înaintează listele de electori în cadrul fiecărei circumscripții.

- **Scrutinul proporțional** respectă corectitudinea în transformarea voturilor în mandate. Scrutinul proporțional operează, în mare parte, doar cu formațiunile politice și presupune circumscripții plurinomiale. Pentru a stabili în mod proporțional rezultatele alegerilor, este necesar de a apela la formule matematice. Din acest considerent, sistemele proporționale sunt mai complicate decât cele majoritare.

Scrutinul proporțional (2)

- **Repartizarea mandatelor** se efectuează în două etape. În prima etapă se repartizează mandatele formațiunilor politice, în cea de-a doua etapă are loc atribuirea personală a mandatelor. Există două tipuri de formule matematice utilizate pentru a transforma voturile în locuri în cadrul primei etape – metodele prin coeficient și metodele prin divizorii.

- Atribuirea personală a mandatelor se realizează în conformitate cu listele prezentate de către concurenții electorali. Există **liste rigide și liste libere**. În cazul **listei rigide** aceasta este constituită de către formațiunea politică în ceea ce privește componența și ordinea candidaților. Alegătorii nu pot introduce modificări în lista candidaților. **Listele libere** conferă alegătorilor un rol activ în selectarea candidaților. Lista poate fi modificată. Mandatele în cadrul listei se atribuie candidaților care au acumulat cele mai multe preferințe.

- Pentru a asigura stabilitatea sistemului politic, scrutinele proporționale utilizează **pragul electoral**. Pragul electoral este numărul minim de voturi care trebuie acumulat de către concurentul electoral pentru a avea dreptul de a participa la repartizarea mandatelor. Pragul electoral este o barieră în calea fragmentării excesive a instituției eligibile și micșorează proporționalitatea sistemului electoral.

- **Scrutinul mixt** reprezintă o îmbinare în diferite proporții și în diferite forme a scrutinelor majoritare și a celor proporționale. În scrutinele mixte alegătorul are, de regulă, două voturi și, respectiv, există două categorii de deputați – cei aleși în circumscripții uninominale și aleși pe liste de partid. Scopul este îmbinarea aspectelor pozitive ale tipurilor de scrutin tradiționale. De la scrutinul majoritar - existența relației dintre alegător și reprezentant, stabilitatea guvernamentală, de la scrutinul proporțional – corectitudinea reprezentării.

PLANUL

- Modurile de scrutin
- **Sistemul electoral al Republicii Moldova**

- Procesul electoral în Republica Moldova este gestionat de către Comisia Electorală Centrală (CEC). Creată în 1997, ea este autoritatea supremă în domeniul electoral. În componența CEC intră 9 membri ce au un mandat de 6 ani. Pentru organizarea alegerilor la nivel subnațional sunt organizate consiliile electorale de circumscripție și birourile electorale ale secțiilor de votare.

- ***Alegerile parlamentare.*** Dreptul de vot în alegerile parlamentare îl dețin toți cetățenii Republicii Moldova care au împlinit vârsta de 18 ani. Sunt lipsite de dreptul de vot persoanele care sunt recunoscute fără discernământ și cele condamnate la privațiune de libertate, ambele prin hotărâre definitivă a instanței de judecată. Listele de alegători se constituie prin intermediul înregistrării de stat. Dreptul de a fi candidat îl au persoanele care dețin dreptul electoral activ și au domiciliul în țară, cu excepția militarilor serviciul în termen.

- În alegerile parlamentare există candidați-instituții și candidați independenți. Formațiunile politice pot fi înregistrate în calitate de concurenți electorali la o simplă prezentare a cererii la CEC. Condiția - să fie înregistrați la Ministerul Justiției. Partidele politice sunt personificate prin intermediul listelor candidaților în deputați. Aceste liste sunt constituite de partidele politice fără vreo implicare din exterior și conțin persoanele care eventual vor deveni deputați..

- Modificarea listelor este inadmisibilă. Candidații independenți, pentru a fi înregistrați, trebuie să prezinte CEC-ului 2000 de semnături ca dovadă a reprezentativității lor.
- Ordinea includerii concurenților electorali în buletinele de vot se stabilește în baza consecutivității înregistrării acestora.
- Finanțarea concurenților electorali în Republica Moldova se realizează în special din fondurile private.

- Sunt interzise donațiile din partea guvernelor și persoanelor fizice și juridice străine, organizațiilor finanțate de la buget, persoanelor anonime, organizațiilor de binefacere și religioase. Statul acordă concurenților electorali credite minore, fără dobândă. Din experiența alegerilor anterioare, formațiunile politice pot pretinde la circa 20-30 mii de lei, candidații independenți – la 2-3 mii de lei. Aceste sume, în dependență de rezultatele alegerilor, trebuie restituite, complet sau parțial, statului.

- Accesul concurenților electorali la mass-media reprezintă o combinație a timpului de antenă plătit și a celui acordat gratis. Primul se limitează la nu mai mult de 2 minute pe zi pentru un concurent electoral la un post de televiziune sau radio, cel de-al doilea se acordă în mod egal tuturor concurenților electorali grupați în două categorii: candidații-formațiunile politice și candidații independenți.
- Agitația în ziua alegerilor este interzisă.

- În Republica Moldova, votarea este una tradițională, completată de votarea la urnele mobile de vot și votarea la secțiile de votare deschise în reprezentanțele diplomatice ale Republicii Moldova. Alegerile se consideră nevalabile dacă la ele au participat mai puțin de $\frac{1}{3}$ din numărul de persoane înscrise în listele electorale.

- În alegerile parlamentare toată țara reprezintă o singură circumscripție electorală. Rezultatele alegerilor se stabilesc în conformitate cu scrutinul proporțional. În Republica Moldova se utilizează metoda prin divizorii (metoda d'Hondt). Pragul electoral constituie 6% pentru partidele politice și 9/11% pentru blocurile electorale (din doua / trei si mai multe partide) . Candidatul independent - cel puțin doi la sută din voturile valabil exprimate în ansamblu pe țară.

- ***Alegerile locale.*** În cadrul alegerilor locale se aleg primarii, consiliile locale și cele raionale. Dreptul de vot este identic cu cel din alegerile parlamentare, cu excepția militarilor ce-și fac serviciul în termen. La alegerile consiliului și primarului participă doar cetățenii domiciliați în unitatea teritorial-administrativă respectivă. Dreptul electoral pasiv include censul dreptului electoral activ și censul de vârstă – 18 ani în cazul candidaților la funcția de consilier și 25 ani – în cazul candidaților la funcția de primar.

- Alegerile consiliilor locale și raionale au loc în conformitate cu scrutinul proporțional, în mare parte identic cu cel utilizat în alegerile parlamentare. Alegerea primarilor se desfășoară conform scrutinului majoritar. Candidatul la funcția de primar se consideră ales dacă a întrunit mai mult de jumătate din voturile valabile exprimate ale alegătorilor care au participat la votare.

- În cazul în care nici un candidat nu a acumulat majoritatea absolută, se organizează turul doi al scrutinului, la care participă doi candidați cu cele mai multe voturi acumulate în primul tur. În turul doi unul din cei doi candidați va obține majoritatea de voturi. În caz de paritate de voturi se consideră ales candidatul care a obținut cel mai mare număr de voturi în primul tur de scrutin.

- Alegerile sunt considerate nevalabile în limitele unei circumscripții dacă la ele au participat mai puțin de $1/4$ din numărul persoanelor înscrise în listele electorale. În al doilea tur al scrutinului pentru primar numărul alegătorilor care au participat la alegeri nu contează.

- **Alegerile prezidențiale.** În perioada 1991-2000 Președintele Republicii Moldova se alegea conform scrutinului majoritar uninominal cu două tururi. Începând cu anul 2000, Președintele este desemnat de către Parlament prin scrutin majoritar în baza majorității calificative.
- La funcția de Președinte poate candida orice cetățean al Republicii Moldova cu drept de vot, care are 40 de ani împliniți, a locuit sau locuiește permanent pe teritoriul țării nu mai puțin de 10 ani și posedă limba de stat.

- Candidatul, pentru a fi înregistrat, este necesar să dispună de susținerea a cel puțin 15 deputați.
- Candidatul care întrunește $\frac{3}{5}$ de voturi, ceea ce constituie 61 de voturi, se consideră ales. Se admit două tururi de scrutin. Dacă nici un candidat nu acumulează în primul tur numărul stabilit de voturi, se organizează turul doi, la care participă doi candidați clasați primii.

- În cazul în care nici în turul secund nimeni nu acumulează numărul necesar de voturi, se organizează alegeri repetate. Alegerile repetate se desfășoară după aceeași schemă. Dacă și după alegerile repetate Președintele Republicii Moldova nu va fi ales, Președintele în exercițiu dizolvă Parlamentul și stabilește data alegerilor în noul Parlament.

- **Referendumul** se poate desfășura la nivel național și la nivel local. Referendumurile republicane pot fi constituționale (probleme privind revizuirea Constituției), legislative (probleme privind proiectele de legi) și consultative (oricare alte probleme de interes național neavând efecte obligatorii). Referendumul republican poate fi inițiat de un număr de cel puțin 200 000 de cetățeni ai țării, un număr de cel puțin o treime din deputații în Parlament, de Președintele și de Guvern.

- Referendumul în Republica Moldova este puțin utilizat. În Republica Moldova au avut loc trei consultări cu poporul (1994, 1999, 2010). Participarea 1/3 de alegători.
- Practica utilizării referendumurilor în Republica Moldova diferă esențial de situația din statele occidentale. Deciziile referitor la problemele importante cu care se confruntă țara pe calea democratizării și constituirii identității sale sunt luate, practic exclusiv, de către elită, fără participarea poporului.